

Široký, Radek; Nováček, Karel

K počátkům Norimberské cesty na Tachovsku

Archaeologia historica. 1998, vol. 23, iss. [1], pp. 59-[71]

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140276>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K počátkům Norimberské cesty na Tachovsku

RADEK ŠIROKÝ – KAREL NOVÁČEK

Zatímco v období loveckého pravěku netvořila severní část Českého lesa výraznou bariéru mezi bavorskou a českou sídlištní oikumenou,¹ v mladším období zůstaly široký pás Českého lesa a přiléhající plošina Tachovské brázdy podle dosavadních informací neosídleny. Dosud málo početné nálezy, ať už sídlištního charakteru (eneolit, raný středověk) nebo pouze ojedinělé (ztracené) artefakty (neolit, střední a mladší doba bronzová), nasvědčují, že v tomto období dávaly komunikace i kolonizační proces přednost postupu z Plzeňské pánve proti proudu Mže a Hamerského potoka na Plánsko a Chebsko. U Plané dokonce nálezy mohou indikovat již od 9. století funkci centrálního bodu, nepochybně na cestě do Chebska (Nováček 1996b). Indicií komunikačního spojení mezi Čechami a Bavorskem ve zkoumaném úseku Českého lesa by mohla být enkláva slovanského osídlení, zanechávající stopu v místních jménech v prostoru jižně a jihovýchodně od Köblitz-Wernberg v Ponábí. Východisko této kolonizace, rámcově datované do 8.–10. století, je zatím jen hypoteticky hledáno v české kotlině (Nitz 1991, 13), jsou však i jiné možnosti výkladu (Bašta 1991, 66) a existenci cesty tedy nelze mít tímto způsobem za prokázanou. Intenzivnější postupování Českým lesem na Tachovsku si zřejmě vyžádala teprve nutnost rychlé dosažitelnosti důležitých říšských měst (Bamberku a Norimberku), zejména v dobách konání říšských sněmů. Česká knížata se začala těchto jednání častěji zúčastňovat od 11. století (Žemlička 1997, 55). Provoz na cestě však byl také do jisté míry podmíněn oboustranně postupující kolonizací a prosvětlováním hraničního lesa. Tento proces započal se značným náskokem na bavorské straně, kde bylo jeho impulzem zejména zřízení chamské a naburské hraniční marky v letech 1040–50, po zhroutilí jednotné říšské správy celého území Horní Falce (Nitz 1991, 20–21). Nejvýchodnější souvislé osídlení dosáhlo již ve 2. polovině 11. století do partií při dnešní státní hranici a, jak o tom svědčí známá Kosmova zpráva k roku 1121, na počátku 12. století německá kolonizace ojediněle pronikla i na českou stranu lesa.

Pro kolonizaci českého okraje hvozdu a pro počátky Norimberské cesty bylo rozhodujícím momentem založení kláštera benediktinů v Kladrubech knížetem Vladislavem roku 1115 a vznik, resp. přestavba dvou pohraničních hradů – Tachova a Přimdy – jeho nástupcem Soběslavem I. (1126–1131). Poloha těchto tří bodů napříště určila průběh dvou základních větví cesty, směřující od Prahy, Rokycan a (Staré) Plzně do Kladrub: severní tachovské a jižní přimdské.² Pravidelný odstup mezi těmito body (Kladruby–Přimda a Kladruby–Tachov cca 28 km a např. Přimda–Vohenstrauß 25 km) byl nepochybně dán průměrnou délkou denního pochodu³ a potvrzuje souvislost těchto tří lokalit s intenzifikací provozu na cestě.

Cílem studie je rekonstruovat podrobný průběh cesty ve vymezené oblasti v návaznosti na vývoj osídlení a majetkových vztahů. Předmětem zájmu je období nejstarší, tj. od počátků historicko-archeologické evidence do předpokládaných změn ve vedení cest v důsledku lokování městských center a vzniku nových majetkových útvarů, tj. přibližně do poloviny 13. století. Východiskem rozboru byly, vedle několika přímých historických zmínek o cestě, zejména údaje nejstarších kladrubských listin a falz, dále pak datovatelné stavebně historické a archeologické nálezy, a rovněž výsledky terénní prospekce zaniklých úvozů (1991–1993, Široký 1993).

Jak bylo uvedeno, postup osídlení ve sledované oblasti jsme schopni sledovat především prostřednictvím diplomatické aktivity kladrubského kláštera. Exploatace souboru kladrubských donačních listin a falz z 12. až 1. poloviny 13. století má dlouhou tradici,⁴ značně komplikovaný diplomatický rozbor těchto pramenů (zejména obtíže se stanovením filiace falz a identifikací jmenovaných lokalit) však neumožňuje dospět k identickým výsledkům. Starší snahy dospět „očistěním“ dvou základních falz z konce 12. století – tzv. fundační listiny, hlásící se do roku 1115 a tzv. Bedřichovy konfirmace k roku 1186 (k jejich datování a genezi naposledy Nový 1991) – k předpokládanému znění původní zakládací listiny (Novotný 1932) jsou dnes, patrně oprávněně, hodnoceny skepticky (Kubů 1979). Některé jednotlivé majetkové transakce, zahrnuté do falz, je sice možno datovat relativně přesně,⁵ naprostou většinu údajů však lze využít pouze souhrnně pro celé období mezi rokem 1115 a koncem 12. století.

Jádrem prvotní donace bylo pravděpodobně postoupení celé, rámcově vymezené oblasti, „...totam silvam, que est inter duas aquas Msam (Mže) a Msicham (Úhlavka) usque in Theutonicam terram.“ (1115B, CDB I, č. 390, s. 393n.). Z tohoto území však bylo současně vyjmuta 12 vesnic, které se předmětem darování nestaly (obr.1). Důvod není u většiny falz uveden, pouze je poznamenáno, že jde o vesnice „que antiquitus fuerunt ibi constituite“. Na základě tohoto údaje byly tyto vsi obvykle považovány za nejstarší vrstvu osídlení (Lanzendörfer 1941, 146), z čehož by vyplýval panovníkův záměr poskytnout klášteru ve vymezeném území pouze neosídlenou půdu (totam silvam) s požadavkem na její systematickou kolonizaci. Skupina 9 nebo 10 vsí uvnitř tohoto území, objevujících se ve falzech v bezprostředně následujícím výčtu celých vsí, které naopak do majetku kláštera měly přejít, byla v duchu této interpretace považována za výsledek klášterní kolonizace ve 12. století. Na mapě (obr. 1) se obě předpokládané vrstvy osídlení prostupují, přičemž exemptní lokality jsou zdánlivě blíže situovány severní či jižní větvi Norimberské cesty (viz níže) či alespoň v relativně lépe dostupných polohách v údolích větších toků, což by vskutku mohlo nasvědčovat jejich staršímu původu. K jiné možnosti výkladu⁶ nás přivádí dosud nepovšimnuté zdůvodnění exempce uvedené ovšem až v nejmladší verzi tzv. Bedřichovy konfirmace (rukopis 1186 A, podle S. Duškové – 1953, 298 – vznikl až za Přemysla I.): „Excipiuntur inter iam dicta flumina hee ville, que aliis terre beneficiis ante fuerant attribuite“ (CDB I, č. 405, s. 427–428). Většinu vesnic, vyjmutých z donace, skutečně známe již od 2. poloviny 12. století z šlechtických predikátů (1177 Ratbor a Jaroš z Čečkovic – CDB I, č. 279, 1186 Konrád z Darmyšle – CDB I, č. 405, 1223 Ratmír ze Skviřína – CDB II, č. 252, 1235 Radoslav z Prostiboře – RDB I, 416, 1250 Bořita z Ředhoště ve Starém Sedle – CDB VI, č.196, 1342 Lom v rukou Švamberků – RDB IV, 480) nebo v majetku jiných církevních institucí (do roku 1235 Benešovice, CDB III, č. 216). Kladruby se deklarací svého původního nároku na celé území mezi Mží a Úhlavkou mohly v době vzniku falz dostat do konfliktu se zájmy dalších faktických vlastníků; exempce tak velmi pravděpodobně vznikla jako rezignace kláštera na uplatňování vlatnických práv k těmto lokalitám. Část těchto vsí se ovšem přesto dostala do majetku kláštera, v některých případech možná ještě před vyhotovením posledního falza 1186 A (Čečkovice s Malovicemi, zčásti Skviřín, až 1250 Staré Sedlo). Jedinou stopu eventuální panovnické držby odrážejí vsi Málkovice, Lobzy a Plezom, které ke kladrubské doméně připojil kníže Bedřich kolem roku 1186 výměnou za jiné tři vesnice (rukopis 1186 D, CDB I, str. 435).

Dvě následné vrstvy osídlení tedy v kladrubských falzech rozlišit nelze. Systematický, prostorově uspořádaný výčet vesnic, ať již klášteru patřily či nikoliv, však podává relativně úplný a málo zkreslený obraz o celkovém stavu kolonizace mezi Mží, Úhlavkou a zemskou hranicí v době vzniku falz, tj. před koncem 12. století. Východně od linie Plezom–Kurojedy–Čečkovice–Boječnice–Staré Sedlo, tedy přibližně od východního okraje ploché, původně zřejmě mokřinaté Tachovské brázdy směrem do vnitrozemí, bylo osídlení již celkem souvislé. Kladrubská doména zde již v této době dosáhla takřka úplné koncentrace, objevilo se zde i několik lokalit centrálního významu (knížecí trh v Kladrubech,

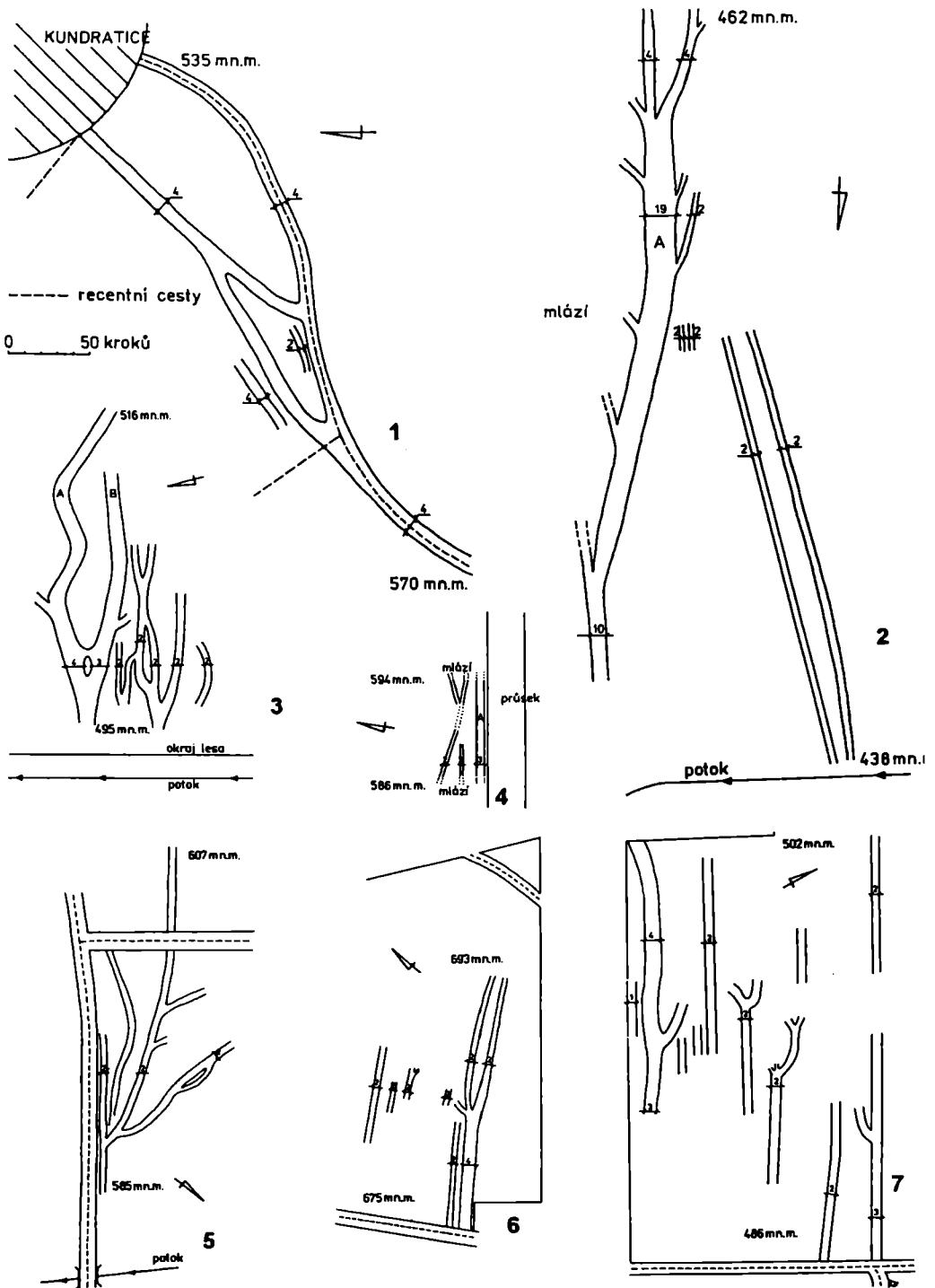
kostelní ves Holostřevy),⁷ zatímco šlechtická držba lemovala její západní a jižní okraj. Naproti tomu západně od této linie (s výjimkou vsí Hlinná a Lužná, jejíž identifikace ovšem není nesporná) mělo osídlení izolovaný a výrazně strategický charakter,⁸ jeho vznik nepochybně souvisel s knížecími zájmy a s průběhem obou větví zemské cesty. O hospodářském zázemí těchto lokalit víme zatím velmi málo. V Tachově lze koncem 12. století předpokládat územně rozvinutou předlokační aglomeraci vázanou na přemyslovský hrad. Počátky sídlištního útvaru na místě současného městečka Přimdy zatím nelze klást níže než do 1. poloviny 13. století (viz níže). Možný vztah vesnice Bernartic, mezi lety 1158 a 1166 označené jako „villa Bernhardi“ (Pražák 1953) k osobě prvního přimdského kastelána Bernarda (doložen v letech 1148–1150, kdy byl zavražděn, Sedláček 1905, 5; Procházka–Úlovec 1988, 6) lze považovat za pravděpodobný doklad teritorializace knížecího úředníka, ovšem mimo oblast panovníkova ústředního zájmu.

Počátky regulérní zemědělské kolonizace v oblasti Tachovské brázdy dokumentuje vývoj kurojedského újezdu, darovaného kladrubskému klášteru knížetem Soběslavem II. roku 1177 (CDB I, č. 279, s. 244–246). Po sporech o toto území s pražským biskupem je Kladrubům konfirmoval kníže Bedřich (falzum k r. 1183, CDB I, č. 403). Újezd o značné rozloze byl v době darování patrně zčásti kultivován, ale ještě neosídlen.⁹ Hranice újezdu byly vymezeny pojmenovanými vodotečemi (Ternaua, Sucha et Msa), na východě je základní rozsah újezdu rozšířen ke Kurojedům a od nich podél cesty k Čeckovicím. Na jihozápadním okraji újezdu klášter výslovně obdržel ještě louky na obou březích Trnové „in loco Zedlissie“.¹⁰ Následné osídlení újezdu reprezentují vsi Hlinné, Ostrov a zejména Tisová s hmotově dochovaným pozdně románským kostelem s chórovou věží (Kaigl 1993) a Trnová, kde je kostel, k němuž si udrželi patronát kladrubští opati, doložen v letech 1352–1425 (Schnabl–Lenz 1973, 129). Proč jsou ovšem poslední dvě jmenované vsi, vzniklé uvnitř újezdu, překvapivě roku 1233 prodány Kladrubům mělnickou kapitulou (CDB III, č. 45 a 51), nelze vysvětlit. Části vsí Tisové a Ostrova postoupil emfyteutickým právem klášteru také král Václav roku 1239 (CDB III, č. 209). V původně kompaktním újezdu se tak zřejmě od konce 12. století majetkově angažovaly i jiné instituce.

Drobnou majetkovou enklávu, zakoupenou kladrubským klášterem roku 1239 (CDB III, č. 218; IV, č. 204), představovala na zkoumaném území držba postoloprtského kláštera, sestávající z vesnic Damnov (Mamnowo) a Kozlov (Kosov?) (Kozzowo).

Završením první etapy arondace klášterního majetku byly dvě listiny, vzniklé z iniciativy opata Reinhera: konfirmace papeže Řehoře IX. z let 1234–35 (CDB III, č. 101) a falzum konfirmace Václava I., hlásící se do roku 1239, zhotovené mezi lety 1246–48, obsahující však věcně správné údaje (CDB III, č. 219; Dušková 1953). Vsi, které zde byly zmíněny poprvé,¹¹ mohou být hypoteticky dílem mladšího dosídlení, iniciovaného kladrubským klášterem. S výjimkou Ostrova a nejistých Dolů všechny tyto lokality pouze zahustily dříve kolonizované území přiléhající od východu k Tachovské brázdě na přibližně současný stav. Ze západního sousedství této oblasti doklady osídlení v 1. polovině 13. století nepřibývají. Jedinou výjimku představuje zeměpanská Stráž u Tachova s románským kostelem sv. Václava. Lze odůvodněně předpokládat, že souvislé osídlení Tachovské brázdy a okrajů Českého lesa bylo až dílem synkretického působení domácích a vnější kolonizace ve 2. polovině 13. a 1. polovině 14. století, ojedinele i později.¹² V severní části území měla na urychlení postupu osídlení zásadní vliv lokace Tachova a počátky jeho manského systému (Beer 1925), v jižní části mělo podobný význam založení městečka Boru a rozvoj švaberského panství.

Použitá metoda terénního výzkumu reliktvů cest byla úzce podmíněna charakterem krajiny ve sledované oblasti vymezené na severu, východě a jihu toky řek Mže a Úhlavky, na západě pak hraničním Českým lesem. Ve východní části území tvořené nevýraznou pahorkatinou, která na západě přechází v plochou Tachovskou brázdou, skýtal naději na zachycení terénních reliktvů pouze místně omezené lesní celky, které jsou vázány převážně na údolí vodních toků ve velké většině kolmých na předpokládaný východozápadní směr

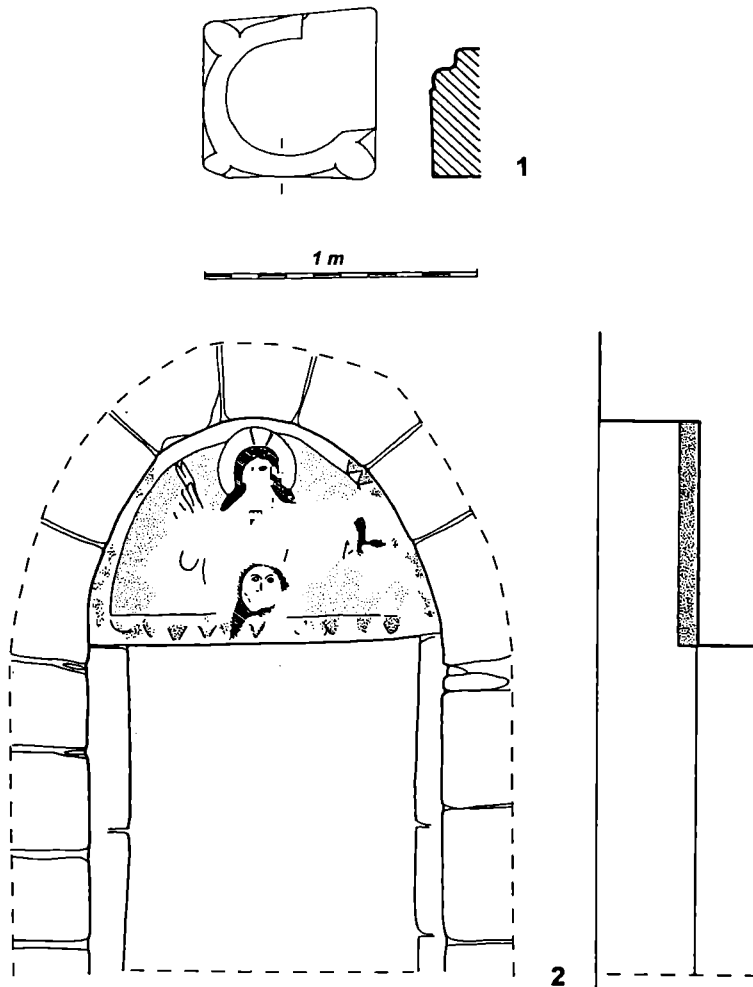

Obr. 2. Příklady dochovaných úvozových svazků: 1 - k. ú. Kundratice, 2 - k. ú. Řebříř (hloubka úvozu A 4-5 m, ostatních 0,5-2 m), 3 - k. ú. Horní Plezom (hl. úvozu A a B 2-2,5 m, ostatních 0,4-1 m), 4 - k. ú. Přímida III. (hl. úvozu A 1,5-2 m, ostatních 0,5-0,8 m), 5 - k. ú. Újezd pod Přimidou (hl. 0,5-1,9 m), 6 - k. ú. Přímida II (hl. 0,4-1 m), 7 - k. ú. Trnová (hl. 0,5-1,8 m).

cesty. V těchto místech bylo také skutečně vyhledávání fosilních typů úvozů s charakteristickým větvením (Denecke 1969). Na západě sledovaného území položený zalesněný komplex Českého lesa, který má pro dochování úvozů lepší předpoklady, byl zkoumán vzhledem k jeho omezené dostupnosti zběžněji, totiž především v okolí Přimdy a západně od Tachova. Je třeba podotknout, že se nejednalo o systematickou evidenci všech reliktnů v určitém krajinném výseku, další studium může tedy přinést podstatné zpřesnění našich poznatků.

Historickou zmínkou je jako první doložena jižní větev, kterou roku 1124 prokazatelně použil k cestě do Polska biskup Ota Bamberký, neboť cestoval z Vohenstraussu do Prahy přes kladrubský klášter (Pertz ed. 1856, 779). Založení dominanty jižní větve cesty, hradu Přimdy, bývá obvykle podle zprávy kronikáře Kosmy kladeno k roku 1121 (Bretholz ed. 1923, 220). Lokalizace popisované události však není zcela jistá (Micko 1931; Procházka–Úlovec 1990, 121), první nesporná zmínka o této pohraniční pevnosti pochází tedy až z roku 1126 (FRB II, 205). Podle použité technologie zdiva bývá stavba hradu kladena do první poloviny 12. století (Menclová 1972, 105–106). Podhradní sídliště se rozprostíralo kolem kostela sv. Jiří, jehož nejstarší stavební fázi lze datovat před polovinu 13. století (Muk 1989; Líbal 1995), ve 13. století zde byl uložen depot brakteátů (Nohejlová–Prátová 1956, č. 1859). První písemná zmínka pochází až z roku 1331 (CIM IV/1, č. 38).

Popisovaná větev sledované komunikace vycházela z kladrubské aglomerace jihozápadním směrem. Její přechod přes Výrovský potok a další průběh dodnes zalesněnou krajinou dokumentují výrazné pozůstatky na k. ú. Brod u Stříbra, Borovany a Staré Sedlo. Pokračování cesty k západu není v dnes zemědělsky kultivovaném údolí Úhlavky průkazně doložitelné, mohou o něm svědčit pouze nevýrazné pozůstatky na k. ú. Bonětice na levém břehu říčky. Údolí Úhlavky opouštěla sledovaná trasa ve Stráži u Tachova. Procházela pravděpodobně přímo sídlištěm na místě pozdějšího středověkého městečka, které je písemnými prameny doloženo poprvé až k roku 1331 (CIM IV/1, č. 39). Starší osídlení se rozkládalo kolem kostela sv. Václava, jehož románský původ prokázal nálezný značně rustikálního jižního portálu s půlkruhovou neprofilovanou archivoltou a zbytky malby (svatá Trojice?) v tympanonu (obr. 3:2). Ze Stráže pokračovala cesta přímo k západu k Novému hradu u Stráže. Toto typologicky neobvyklé mohutné valové opevnění čtvercového půdorysu je datováno keramikou získanou sběrem rámcově do 12.–13. století (Procházka–Úlovec 1988, 48–49), sběry D. Baštové a Z. Procházkovy indikovaly soudobé osídlení na ploše severně od fortifikace (Nováček 1993). Odtud cesta mířila přes k. ú. Kundratice k Přimdě. S průběhem cesty v této oblasti nepochybně souvisí depot chebských feniků z Vysočan, který byl uložen koncem 12. století (Nohejlová–Prátová 1956, č. 1632). Svazky úvozů zjištěné v k. ú. Přimda naznačují, že cesta se východně i západně od přimdeckého podhradí stáčela poněkud k jihu, aby se vyhnula výškovým rozdílnům. Další odnož cesty však byla dokumentována i severně od hradu na k. ú. Újezd pod Přimdou. Používání tohoto úseku ve sledovaném období dokládá nálezný keramiky 13. století v těsné blízkosti (Braun 1991). Kateřinský potok cesta překonávala velmi pravděpodobně ve Svaté Kateřině, její relikty však v zemědělsky kultivovaném údolí postrádáme. Důležitým dokladem stáří sídla ve Svaté Kateřině je nálezný fragmentů sloupu s masivní koutovou patkou s drápky, umístěných druhotně ve schodišti ke stávajícímu baroknímu kostelu (Líbal 1980, 267; obr. 3:1). Charakter článků nasvědčuje existenci větší románské sakrální stavby, podle pramenů z doby před rokem 1352 snad mariánského zasvěcení (RBM IV, s. 783). První zmínka o této lokalitě, klasifikované tehdy jako cella, pochází až z roku 1306, kdy byli dva místní kněží a jeden laický bratr z popudu přimdského purkrabí inkorporováni do kladrubského konventu (RBM II, s. 904; Schmidt 1934; Kremer 1982, 71–72). Právě s aktivitou kladrubských benediktinů bychom nejspíše mohli vznik náročnější románské stavby spojovat – lze tak soudit na základě později často deklarovaného majetkového práva k tomuto kostelu „od nepaměti“ (RBM IV, s. 658) i s ohledem na jeho starší patrocínium. O tom, že ještě ve

Obr. 3. Doklady románských staveb na trase jižní větve cesty: Svatá Kateřina (1), Stráž u Tachova, jižní portál kostela sv. Václava (2). Kresby K. Nováček (1, 3:2), R. Široký (3:1), R. Široký, M. Cibulková, M. Eisenhammer (2).

14. století bylo proboštství ve Svaté Kateřině enklávou v hloubce neosídleného hraničního lesa, svědčí místní určení „in nemore Bavaricali“ a „in heremo“.

Dnešní státní hranici cesta překonávala pravděpodobně v oblasti Rozvadova. Vzhledem k tomu, že terén je zde značně porušen recentními zásahy, je nutné o pravděpodobném průběhu cesty uvažovat na základě hraniční mapy z let 1766–1768, která zachycuje i starší trasu spojnice Rozvadova a Weidhausu (Honl 1959; SÚA, SMP, i. č. 457, 824; OA Tachov, SMP).

Tachovská větev cesty se před vznikem městečka Kladruby od jižní větve oddělovala v místě tržiště s kostelem sv. Petra, odkud vedla přes Láz (uváděn jako Poněbuzláz) do Benešovic. Dobře zachovaný úvoz severně od Kladrub byl v nedávné době rozorán, ale je dobře zachytitelný leteckým prospekcí (pozorování autorů v březnu 1997). Povrchovým průzkumem doložené rozsáhlé, zčásti zničené úvozové pole mezi Lomem a Novým Dvorem svědčí o intenzivněji používané trase z Benešovic na Lom, na později vzniklé Řebří (kde trasa zprava obcházela prudký svah údolí Šárky) a kolem Ošelína. Severozápadně od Plezomi cesta překračovala údolí Veského potoka a směřovala na Brtnou, kladrubskou lo-

kalitu s kostelem doloženým k roku 1369,¹³ a na Damnov. V Damnově se stáčela k západu a obtížně průchodný terén Tachovské brázdy zřejmě obcházela dvěma způsoby: buď severním okrajem kurojedského újezdu, jak dokládají úvozy přes údolí Suché na k.ú. Bezděkov a Jemnice a úvoz přecházející Sedlišťský potok severozápadně od Trnové, s odbočkou do Trnové a Tisové, nebo severněji přes Sv. Jana Křtitele a po vyvýšené plošině na Oldřichov a Tachov. Pozdně barokní, dnes zřícený poutní kostel sv. Jana Křtitele je nápadný poměrně archaickým patrociniem a existencí předchůdce stejného zasvěcení, doloženého písemnými prameny již ve 2. polovině 16. století (Senft 1932, 106).

Dosavadní představy o osídlení v předpolí přemyslovského hradu Tachova, vycházející ze zmínky z roku 1131 o vsi na svahu nad hradem (kladena tradičně do prostoru zaniklého severního předměstí a navazující Husitské ulice – Nováček 1996a), byly rozšířeny nálezy, učiněnými na staveništi spořitelny na jihovýchodním okraji historického jádra v roce 1995. Jeden z trámů druhotně uložených ve výplni přirozené deprese (patrně zaniklé říční rameno či okraj inundace) poskytl dendrochronologické datum pro smýcení po roce 1164 (Kyncl 1996) a je tak indicií většího rozsahu sídlištního areálu, než bylo předpokládáno. Tachovské sídelní aglomerace konce 12. století se rovněž týká zpráva o darování jednoho popluží kladrubskému klášteru jakýmsi Prestanem (CDB I, č. 390). Sledovaná cesta se v Tachově spojovala s jinou významnou cestou na Lom u Tachova, Brod nad Tichou a dále buď na Planou, nebo na Úterý a Manětín (hypoteticky rekonstruuje Líbal 1982).

Za Tachovem vstupovala Norimberská cesta do hraničního lesa dvěma větvemi, zčásti doloženými terénním průzkumem a pro mladší období i historickými zmínkami (Minátová 1979). Která z těchto větví byla v provozu ve sledovaném období ovšem nelze rozhodnout. Jižnější varianta přecházela v blízkosti tachovského hradu Mži a pokračovala na lokalitu Mýto (doložena prvně až k roku 1494), pak patrně přes pozdější Lučinu (Sorghof), kde byla roku 1535 zrušena celnice a cesta převedena jinam, dále do míst pozdější Obory, Pavlova Studence a do Bärnau (zmíněno prvně roku 1296 jako říšská vesnice – Sturm 1966). V úseku mezi Oborou a Studencem jsou po obou stranách silnice souvisle zachovány zaniklé úvozy. Severnější varianta sledovala levý břeh Mže až do místa severozápadně od pozdějšího kláštera pavlánů ve Světcích, kde překonávala prudký svah údolí do skály zasekaným úvozem, provázeným mělčími paralelními úvozy, a pokračovala dále po levoobřežní terase Mže k Oboře, kde navázala na jižnější variantu.

V souvislosti se severní větví je nutno zmínit na ni zřejmě navazující cestu lokálního významu, doloženou v donaci kurojedského újezdu roku 1177 (viz výše). Postavení Kurojed¹⁴ v geografii severní větve stezky je nejasné. V mladším období nelze vyloučit tudy vedoucí zkratku do Tisové, prameny pro tuto možnost však chybí.

Vypovídací schopnosti zjištěných úvozových svazků Norimberské cesty jsou nevelké a nelze je navíc spojovat jen se sledovaným obdobím, neboť je téměř jisté, že všechny byly používány i později, mnohé jsou v provozu až do současnosti. Přesto je, domníváme se, důležité zmínit alespoň některé poznatky. Především horizontální stratigrafie některých rozsáhlejších svazků poskytuje bezpečné doklady jejich dlouhodobého používání. Ze starší vrstvy úvozů byl někdy zjištěn obvykle mělký úsek sevřený mladší vrstvou hlubších větví tak, že je zřejmé, že se nemohlo jednat o jejich současné používání (Horní Plezom, Kundratice, Přimda II. – obr. 2). Za doklad vyšší frekvence provozu či intenzivního používání cesty jsou považovány podstatné rozdíly v hloubce jednotlivých úvozů jednoho svazku (Denecke 1969, 43). V takových případech byl intenzivně používán hlavní hlubší úvoz při určité hustotě provozu zcela vytižen a situace si tak vynutila vznik úvozů postranních, používaných jen příležitostně (Horní Plezom, Kundratice, Přimda III., Řebří, Tachov-Aglá-jino údolí).

Náhodná zmínka o použití jižní větve z roku 1124, která je nejstarším přímým historickým dokladem její existence, umožňuje shodně s výsledky rozboru sídelně-historického kontextu datovat počátky sledované komunikace nejhluběji na počátek 12. století. Sídelně historický rozbor v kombinaci s pokusem o rekonstrukci průběhu cesty poměrně

spolehlivě vypovídá o vlastnicích jednotlivých sídel ležících na cestě či v její blízkosti. V pahorkatině, která tvoří východní část zkoumaného území, procházely obě větve cesty po obvodu koncentrovaného majetku kladrubských benediktinů. Pokračování cesty Tachovskou brázdou a její přechod přes Český les byl pak vázán na izolované lokality zeměpanské. Před polovinou 13. století byl bezprostřední kontakt šlechtických majetků s cestou spíše ojedinělý (Staré Sedlo, Lom ?). Pro šlechtu, která ve sledovaném období teprve získávala svůj pozemkový majetek formou výsluh či přímých uzurpací, nebylo získání podílů z výnosů provozu na cestě (cla, mýta, hospody) jednoduché. Už od 2. poloviny 12. století se předmětem zájmu drobné šlechty stával severní okraj Sedmihorí, odkud pochází jedny z nejstarších českých šlechtických predikátů (zmněně Bernartice, srv. Žemlička 1997, 286). Další šlechtické majetky jsou doloženy v Tachovské brázdě, nejvýznamnějším z nich je Skviřín s vlastnickým kostelem, objevující se od roku 1223 v držení plzeňského komorníka Ratmíra, považovaného za předchůdce pánů z Boru (Švamberskú). Okolnosti a metody teritorializace místní šlechty nejsou z pramenů zřejmé; naznačili jsme pouze možnost, že již v průběhu 12. století většinu později doložených šlechtických lokalit kníže nevlastnil a rovněž kladrubský klášter se v době vzniku souboru listinných falz vzdával jejich vlastnictví de jure. Je otázkou, zda by bylo možno již pro toto období připustit existenci klientských vztahů těchto feudálů ke klášteru, shledáváme-li většinu z nich jako svědky na kladrubských listinách.

Ve 12. a ještě i v 1. polovině 13. století tedy zůstával celý průběh cesty pod kontrolou zeměpána, ať již přímou nebo uplatňovanou prostřednictvím zakladatelských práv ke kladrubskému klášteru. Kolem poloviny 13. století se v souladu s obecným vývojem tato kontrola rozvolňovala a šlechtické predikáty se objevily i v lokalitách na sledované cestě (Staré Sedlo 1250 – CDB IV, č. 196, Oldřichov 1251 – CDB VI, č. 204).

Nemnoho informací je k dispozici pro určení intenzity a charakteru provozu na cestě. Důležitým obchodním centrem byly nepochybně Kladruby, kde jsou již mezi lety 1202–1207 zmiňovány hospody (CDB II, č. 58), roku 1233 je prokázáno městské zřízení s vůbec nejstarším privilegiem pro výroční trh v Čechách (CDB III, č. 44; Kejř 1979, 234). Další trhy lze předpokládat v podhradí přemyslovských pevností Tachova a Přimdy. Jako o jedné z komodit, dopravovaných po stezce do Horní Falce, lze hypoteticky uvažovat o železe, jehož výroba byla archeologickým výzkumem doložena v těsně polokačním Tachově (Nováček 1996a, 104).¹⁵ Depoty mincí nalezené v Přimdě a Vysočanech dokládají zvýšený pohyb oběživa a účast obchodníků na provozu jižní větve cesty. Přímé doklady vybírání cel a mýt známe pro Tachov a Přimdu teprve od 14. století.¹⁶ Přes hypotetické datování můžeme považovat zbytky cesty, zjištěné na k.ú. Újezd pod Přimdou za součást ilegální objížďky přimdeckého podhradí a tedy zřejmě i za nepřímý doklad existence celnice v Přimdě.

V závěru sledovaného období, na počátku 2. poloviny 13. století, došlo ke změnám ve vedení jižní větve cesty vlivem rozvoje švamberského Boru, který postupně významem zastínil komorní městečko Stráž. Průběh severní větve byl naopak upevněn vzrůstajícím postavením královského města Tachova, které vyvrcholilo po polovině 14. století, kdy Tachov zprostředkoval kontakt mezi Čechami a državami Karla IV. v Horní Falci. Stěžejní pozici si severní větev udržela až do počátku 16. století (Seitz 1972, 72–75). Na východním konci sledované trasy došlo ještě v předhusitském období k zásadní změně směru cesty přes královské město Stříbro, v neprospěch kladrubských benediktinů (Maur 1974, 129–132).¹⁷

Poznámky

- 1 Srovnej nové paleolitické a mezolitické nálezy z blízkosti Rozvadova, Sv. Kateřiny, Labuti a z Tachova, které nepochybně souvisejí s poměrně vysoko položenými loveckými stanicemi, koncentrovanými v povodí Pfreimd: a Zott: Poblitzki 1972; Schönweiß 1992; Beneš–Vencel 1979, 10–11; Braun 1993; Nováček 1996a.

- 2 Schematické rekonstrukce vedení Norimberské cesty v práci Chocově (1965) a Vávrově (1973) nevyhovují detailnímu zaměření této studie. Zčásti lze přihlídnout k výsledkům územně omezeného geomorfologického průzkumu J. Pecha (1983, 84–92). Práce H. Minátové (1979), týkající se převážně mladšího vývoje komunikací sítě, je nekritickým shromážděním pramenů a údajů z literatury. Na bavorské straně není vedení cesty v raném středověku rekonstruováno jednotně, autorům zatím zůstaly nedostupné práce Dollackerova (1935), Hardtova (1956) a Woppmannova (1977). Výhrady je nutno mít zejména k práci Starkové (1978), která považuje za hlavní větev cesty zcela nedoloženou spojnici mezi Tachovem a bavorským Waldheimem. Výrazně mladší praven přes Lesnou (doložena až od 15. století) se svým průběhem této spojnici přibližuje, ztotožnit je však nelze. Nejnověji se dokladují raně středověké cesty ve východní Horní Falci zabýval H.-J. Nitz (1991). Terénní průzkum reliktní cest je na bavorské straně zatím v počátcích (Conrad 1997).
- 3 Stejně pravidelné, byť poněkud hustší rozmístění opěrných bodů na stezce procházející neosídlenou krajinou, bylo prokázáno i na bavorské straně (Nitz 1991, 12).
- 4 Zejména Köpl 1863; Hrubý 1936, 86–105; Novotný 1932; Lanzendörfer 1941; Dušková 1953; Kubů 1979; Kremer 1982; Nový 1991, 137–138.
- 5 V námi sledované oblasti např. donaci knížete Svatopluka II. v Boněticích (Novotný 1932, 15–16).
- 6 Nepodloženou úvahu I. Vávry (1973) o určení lokalit vyjmutých z donace k usídlení Chodů nelze zahrnout mezi hodnověrné interpretace.
- 7 Stavebně-historické datování kostela již do I. poloviny 12. století (Dittrich 1982) by však bylo třeba archeologicky ověřit.
- 8 Lokality 12.–počátku 13. století: pohraniční hrady Přimda a Tachov, Nový hrad u Stráže, obtížně klasifikovatelná lokalita s románským kostelem ve Svaté Kateřině (viz níže), neověřené, údajně mladohradištní nálezy u Písaňovy Vesce (Turek 1968, 26).
- 9 Donace probošta Chvala v Hliněm, které leží přímo uprostřed újezdu, patří podle kontextu až k mladší vrstvě donací uvedených v klášterních falzech z konce 12. století.
- 10 Jméno je obvykle – patrně nesprávně – považováno za nejstarší doklad existence vsi Staré Sedliště.
- 11 Ve zkoumané oblasti je to Brod, Tuněchody, Výrov, Velká Ves, Brtná, Pavlovice, Vítovice a Ostrov a zaniklé nebo neidentifikovatelné lokality Cvrčkov, Štěkařov (Seccarow), Plesanov, „Ragsin“ a „Huoschene“ (Ústí?). Ztotožnění lokality „Nadole“ se vsí Doly u Boru není, vzhledem k její pozici ve výčtu, jednoznačné.
- 12 Rozbor tohoto procesu na základě místních jmen podal nejlépe Lanzendörfer (1941).
- 13 Registra dec. pap., s. 72. Zsvěcení kostela sv. Martinu jednak naznačuje možnost většího stáří kostela (v současné podobě vrcholně barokní novostavba), jednak by mohlo opět souviset s provozem Norimberské cesty. Kostely zasvěcené franckému patronu sv. Martinu jsou v Bavorsku dávány do souvislosti s královskými cestami, kde mohly sloužit k zajišťování duchovní péče pro poutníky a pro několik sídlišť na těchto cestách; jako takové byly budovány často mimo osídlení, na hranicích katastrů (Weigel 1953, 13; cit. dle Nitz 1991, pozn.33).
- 14 Doklady o existenci farního kostela v předhusitském období (Procházka–Úlovec 1988, 74) jsou ke Kurojedům vztaheny omylem (srov. LC I, s. 50, 51). Ztotožnění lokality uváděné jako Jurntyn, Jurntyn a Jurntyn s německou formou jména Kurojed (Juratin) není pro tuto dobu pravděpodobné ani etymologicky (Schwarz 1961, 245; srov. též další doklady v LC VI, 114 a VII, 42; LOrd (Podlaha ed. 1922), s. 28, 32, 110).
- 15 Železo jako vývozní artikl z přhraničních částí Čech překvapivě figuruje ještě v urbáři českých držav v Horní Falci z let 1366–68 (Bobková 1982, 23) a v celním rejstříku pro Hirschau z roku 1500 (Seitz 1972, 76).
- 16 Roku 1331 doloženo celní privilegium pro Stráž a Přimdu (CIM IV/1, č. 38, 39), o deset let později je doloženo vybírání cla v Tachově (CIM II, č. 231).
- 17 Německé badání (Stark 1978) přikládá rovněž význam nejjižnější větvi cesty, procházející z Eslarn hraničním lesem přes Železnu (Eisendorf) a dále buď na Bělou nebo na Novou Ves a Stráž. Raně středověký původ této varianty je odvozován z rozboru místních jmen (Nitz 1991, 19). Terénní průzkum této větve dosud neproběhl; doklady starohradištního osídlení na Černém vrchu u Svržna s názvem předmětu francké proveniencie (Chytráček 1995) a zmínka o vsi Bělé již k roku 1121 (Bretholz ed. 1923, 220) vskutku nasvědčují existenci tohoto přechodu. Severnější cesta přes Novou Ves je však prvně zobrazena až na Štichově mapě celních stanic z roku 1676 (Roubík 1933) a zatím nemáme pro její provoz indicie starší než z 16. století (Nová Ves prvně zmíněna roku 1497, Železná až 1591 – Lanzendörfer 1941, 62; Profous 1947, 467). Posun v chronologii by ovšem přineslo potvrzení neověřených zpráv o románském původu dnes zaniklého kostela sv. Linharta v Nové Vsi (Poche a kol. 1978, 485).

Literatura

BAŠTA, J., 1991: Otázka zemských stezek na Domažlicku ve světle archeologických výzkumů, in: *Studia Mediaevalia Pragensia* 2, 61–73.

- BEER, K., 1925: Aus der Geschichte des ehemaligen Tachauer „Kreises“, *Mitteil. d. Ver. f. Gesch. d. Deutschen in Böhmen* 63, 3–40.
- BENEŠ, A.–VENCL, S., 1979: Příspěvek k pravěku Tachovska, *Sborník Okr. muzea v Tachově* 12, 9–16.
- BOBKOVÁ, L., 1982: České panství v Horní Falci za vlády Karla IV., *Sborník pedagogické fakulty v Ústí n. L., řada historická*, 5–32.
- BRAUN, P., 1991: Újezd pod Přimdou, hlášení čj. 416/91 v archivu OZAV ZČM Plzeň.
– 1993: Předstihový archeologický výzkum na trase dálnice D 5, úsek 0512 Benešovice–Rozvadov v roce 1993, rkp. zprávy, uložen v archivu OZAV ZČM Plzeň.
- BRETHOLZ, B. ed., 1923: *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag. Monumenta Germaniae Historica, Nova series II.* Berlin.
- CONRAD, M., 1997: Ein Altstraßenrest bei Steingloh, Lkr. Amberg-Sulzbach, Beiträge zur Archäologie in der Oberpfalz 1, 334–337.
- DENECKE, D., 1969: *Methodische Untersuchungen zur historisch-geografischen Wegforschung im Raum zwischen Solling und Harz, Göttinger geographische Abhandlungen* 54. Göttingen.
- DITTRICH, T., 1982: Románské stavby z okruhu kladrubského kláštera, *Umění* 27, 129–139.
- DOLLACKER, A., 1935: Ehemalige Landstraße von Amberg über Nabburg nach Böhmen, *Naabgau* 11/12, 33n.
- DUŠKOVÁ, S., 1953: Listiny kladrubské, in: J. Šebánek–S. Dušková: *Studie k českému diplomatáři*, Sb. prací filos. fakulty BU II, č. 2–4, 285–303.
- HARDT, M., 1956: Die Goldene Straße, *Oberpfälzer Heimat* 1, 42–46.
- HONL, I., 1959: Kolbeho hraniční mapy Rozvadovska z roku 1766 a 1768, in: *Minulostí Plzně a Plzeňska* 2, 99–107.
- HRUBÝ, V., 1936: *Tři studie k české diplomatice.* Brno.
- CHOC, P., 1965: Vývoj cest a dopravy v Čechách do 13. století, *Sborník Československé společnosti zeměpisné* 70, 16–33.
- CHYTRÁČEK, M., 1995: Svržno, o. Hostouň, okr. Domažlice, *Výzkumy v Čechách 1990–92*, 343.
- KAIGL, J., 1993: Středověká stavební etapa kostela v Tisové u Tachova, *Zprávy pam. péče* 53, 352–354.
- KEJŘ, J., 1979: Městské zřízení v českém státě ve 13. století, *ČSČH* 27, 226–252.
- KÖPL, C. R., 1863: *Die herzogliche Benediktiner – Abtei Kladrub im Pilsner Kreise.* Pilsen.
- KREMER, V. V., 1982: *Kronika kláštera kladrubského. Doba nejstarší a předhusitská II.* Rukopis.
- KUBŮ, E., 1979: Pozemková držba kláštera kladrubského v době předhusitské (do roku 1420), *Historická geografie* 18,
- KYNCL, J., 1996: Znalecký posudek č. 6–2/96 na dendrochronologickou dataci. Rukopis v příloze nálezevých zpráv čj. 131/96 v archivu OZAV ZČM Plzeň.
- LANZENDÖRFER, K., 1941: *Die Ortsnamen des ehemaligen Bezirkes Tachau. Sudetendeutsches Ortsnamen-Buch* 6. Reichenberg.
- LÍBAL, D., 1980: Předrománská a románská architektura v západních Čechách, *Minulostí západočeského kraje* 16, 264–267.
– 1982: Přehled urbanistického a architektonického vývoje města Tachova a okolního kraje, *Sborník Okresního muzea v Tachově* 16, 7–29.
– 1995: Církevní architektura – katalog (Přimda), in: Fajt, J. a kol.: *Gotika v západních Čechách (1230–1530)* I, 343.
- MAUR, E., 1974: Příspěvek k ohlasu německé selské války v západních Čechách, *Minulostí západočeského kraje* 11, 123–136.
- MENCLOVÁ, D., 1972: *České hrady I.* Praha.
- MICKO, J., 1931: Wo liegt Mühr(en)stein ?, *Mitteilungen d. Vereins f. Gesch. d. Deutschen in Böhmen* 69, 338–340.
- MINÁTOVÁ, H., 1979: Komunikace na území Českého lesa v letech 1500–1848, *Sborník Okresního muzea v Tachově* 12, 26–35.
- MUK, J., 1989: Přimda, kostel sv. Jiří, doplňující SHP. Rkp. SÚRPMO Praha.
- NITZ, H.-J., 1991: Mittelalterliche Raumerschließung und Plansiedlung in der westlichen regio Egere als Teil des historischen Nordwaldes, *Oberpfälzer Heimat* 35, 7–55.
- NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E., 1956: Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 2. Praha.
- NOVÁČEK, K., 1993: Stráž u Tachova, hlášení čj. 364/93 v archivu odd. st. dějin ZČM Plzeň.
– 1996a: Městská archeologie v Tachově – výsledky a perspektivy, *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie* XIII, 92–110.
– 1996b: Plánsko. Územní archeologická studie (rukopis). OZAV ZČM Plzeň.
- NOVOTNÝ, V., 1932: *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny.* Praha.
- NOVÝ, R., 1991: Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století, in: *Studia Mediaevalia Pragensia* 2, 125–146.
- PECH, J., 1983: *Komplexní geomorfologický výzkum střední části Střibské pahorkatiny.* Plzeň.
- PERTZ, G. H. ed., 1856: *Herbordi vita Ottonis episcopi Bambergensis. Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum* XII. Hannover.

- POBLOTZKI, S., 1972: Steinzeit um Vohenstrauß, Oberpfälzer Heimat 16, 27–40.
- PODLAHA, A. ed., 1920–22: Liber ordinationum cleri 1395–1416. Praha.
- POCHE, E. a kol., 1978: Umělecké památky Čech. Praha.
- PRAŽÁK, J., 1953: Ke kritice českých aktů 12. století, Sborník archivních prací 8, č.1, 130–153.
- PROFOUS, A., 1947: Místní jména v Čechách I. Praha.
- PROCHÁZKA, Z.–ÚLOVEC, J., 1988, 1990: Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 1, 2. Tachov.
- ROUBÍK, F., 1933: Stichova mapa celních stanic a zemských stezek v Čechách z roku 1676, Sborník AMV 6, 318–341.
- SEDLÁČEK, A., 1905: Hrady, zámky a tvrze Království Českého 13. Praha.
- SEITZ, R. H., 1972: Hirschau. Eine Stadtgründung Kaiser Karls IV. an der Goldenen Straße?, Oberpfälzer Heimat 16, 69–82.
- SENF, E., 1932: Geschichte der Herrschaft und Stadt Plan in Böhmen I. Plan.
- SCHMIDT, G., 1934: Die Einsiedelei St.Katharina hinter dem Pfraumberg, Unser Egerland 38, 29–32.
- SCHNABL, J.–LENZ, H., 1974: Heimatatlas des ehem. politischen Bezirkes Tachau-Pfraumberg. Ge-
retried.
- SCHÖNWEIß, W., 1992: Letzte Eiszeitjäger in der Oberpfalz. Pressath.
- SCHWARZ, E., 1961: Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle. München.
- STARK, F., 1978: Zur Geschichte der Durchgangstraßen im Oberpfälzer Kernraum, Oberpfälzer Heimat 22, 15 n.
- STURM, H., 1966: Entstehung des Pflegeamts Bärnau, Oberpfälzer Heimat 10, 60–78.
- ŠIROKÝ, R., 1993: „Norimberská cesta“ na Tachovsku ve 12. a 13. století, rkp. v archivu OZAV ZČM Plzeň.
- TUREK, R., 1968: Kde leželo tachovské hradisko, Sborník Muzea Českého lesa v Tachově 2, 26–28.
- VÁVRA, I., 1973: Řezenská a Norimberská cesta, Historická geografie 11, 31–100.
- WEIGEL, H., 1953: Straße, Königscentene und Kloster im karolingischen Ostfranken, in: Jahrbuch f. fränk.
Landesforsch. 13, 7–54.
- WOPPMANN, F., 1977: Straßen nach Böhmen. Weiden.
- ŽEMLIČKA, J., 1997: Čechy v době knížecí. Praha.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Zu den Anfängen des Nürnbergerweges auf dem Gebiet von Tachov

Ziel dieses Beitrags ist den Verlauf einer der wichtigsten böhmisch-bayerischen Verbindung zu rekonstruieren. Es handelt sich um ein Gebiet, das durch die Flüsse Mže, Úhlava und durch den Böhmerwald bestimmt ist. Im Jahr 1115 wurde das Kloster in Kladruby gegründet. Seine Verbindung mit den Přemyslidischen Grenzburgen Tachov und Přimda war ein wichtiger Faktor für die Entstehung einer Kommunikation. Die Verfasser interessieren sich besonders für die älteste Periode dieses Weges, d. i. ungefähr bis zur Hälfte des 13. Jhs. Als Ausgangspunkt für die Dokumentation dieses Weges waren vor allem die schriftlichen Belege in den Urkunden, besonders die ältesten Urkunden des Kladeruber-Klosters, dann die bauhistorischen und archäologischen Funde und ebenso die Prospektion der Hohlwege.

Der südliche Zweig des Přimda-Weges – zum erstenmal im Jahr 1224 erwähnt – führte von der Kladruby-Aglomeration über Staré Sedlo und Bonětice nach Stráž (ein romanisches Portal in der St. Wenzels-Kirche), weiter über Neue Burg bei Stráž (Befestigung im 12.–13. Jh.) nach Přimda (Burg 1126, in der Vorburg St. Georgs-Kirche vor der Hälfte des 13. Jhs.) und weiter über St. Katharina (ein unbekannter romanischer Sakralbau) zur Grenze.

Der nördliche Tachov-Zweig führte von Kladruby über Láz, Benešovice und Lom bei Střibro nach Brtná und Damnov und von hier wahrscheinlich durch zwei Zweige nach Tachov (die Burg 1131, Vorburg belegt in der 2. Hälfte des 12. Jhs.). Durch den Grenzwald hatte dieser Weg wieder zwei Zweige.

Den südlichsten Zweig des Weges von Stráž über Eisendorf und Eslarn kann man bisher für das Frühmittelalter an der böhmischen Seite nicht beweisen. Die Ergebnisse der siedlungshistorischen Analyse haben wichtige Erkenntnisse über die Besitzer der einzelnen Siedlungen gebracht. Die Verfasser haben festgestellt, daß der Weg im 12. und noch in der ersten Hälfte des 13. Jhs. unter der direkten Kontrolle des Landesherrn war oder unter der indirekten Kontrolle durch die Gründungsrechte zum Kloster in Kladruby stand. Um die Hälfte des 13. Jhs. trifft man schon mit den Prädikaten der adeligen Familien in den Siedlungen an den Weg.

Einige Informationen sind auch zur Verfügung für eine Vorstellung über die Intensität des Verkehrs auf diesem Weg. Kladruby war ein wichtiges Handelszentrum. In den Jahren 1202–1207 spricht man von den Gasthäusern und im Jahr 1233 ist ein Marktplatz belegt. Weitere Märkte kann man in den Přemyslidischen Festungen Tachov und Přimda voraussetzen. Aufgrund der archäologischen Forschung wurde in Tachov Eisenproduktion festgestellt. Daraus kann man schließen, daß nach Pfalz Eisen geliefert wurde. Auch die Münzdepots in Přimda und Vysočany beweisen einen regen Handelsverkehr auf diesem Weg. Direkte Beweise über die Zoll- und Mauteinhebung in Tachov und Přimda sind erst vom 14. Jh.

bekannt. Als Beweis für das Zollamt in der Vorburg Přimda kann der festgestellte Umweg dieser Lokalität sein.

Weitere Entwicklung der neuen Stadtzentren Bor und Střibro hat verursacht, daß es von der 2. Hälfte des 13. Jhs. zur Veränderungen des Nürnberger Weges gekommen ist.

A b b i l d u n g e n :

1. Nürnberger Weg auf dem Tachov-Gebiet im 12. und 13. Jh. 1 – Lokalitäten im Besitztum des Klosters in Kladruby, 2 – Lokalitäten, die im Besitztum des Klosters in Kladruby nicht waren, 3 – Lokalitäten in den Falsa des Klosters von Kladruby: a) im Besitztum des Klosters, b) ausgenommen aus der Schenkung (Donatio), c) wahrscheinlich jüngere Schicht der Schenkungen, 4 – jüngere Akquisition des Klosters in Kladruby (das Jahr des Gewinns), 5 – Lokalitäten, die erstmalig in den Konfirmationsurkunden des Klosters aus den Jahren 1234–35 und 1246–48 genannt sind, 6 – adelige Besitztümer, 7 – Kirche des 12.–13. Jhs., 8 – Kloster, 9 – Festgestellte Abschnitte des Nürnberger Weges, 10 – vorausgesetzter Verlauf des Weges.
2. Beispiele der bisher existierenden Hohlwege: 1 – Kundratice, 2 – Řebří (Tiefe des Hohlwegs A 4–5 m, der übrigen 0,5–2 m), 3 – Horní Plezom (Tiefe bei A und B 2–2,5 m, bei den übrigen 0,5–0,8 m), 4 – Přimda III (Tiefe A 1,5–2,0 m, bei den übrigen 0,5–0,8 m), 5 – Újezd unter Přimda (Tiefe 0,5–1,9 m), 6 – Přimda II (Tiefe 0,4–1 m), 7 – Trnová (Tiefe 0,5–1,8 m).
3. Romanische Bauten auf der südlichen Trasse des Weges: St. Katharina (sv. Kateřina I), Stráž bei Tachov, südliches Portal der St. Wenzels-Kirche (2).

